

Arjen Witte

Ayes groet uit de vergetelheid

In een fractie van de seconde voordat ik sterf, flitst eindelijk mijn leven aan mij voorbij.

Herinneringen, op welhaast geestige wijze gecombineerd met gedachten die geenszins zijn gebaseerd op historische feiten, maar die eerder lijken te zijn ontsproten uit de laatste oerknal binnen mijn hersenpan die mijn dood markeert.

Een leven waar ik een boek over had kunnen schrijven.

Hoewel ik in eerste instantie dacht dat dit boek een autobiografie zou worden, bleek het in een later stadium deels een fictieve roman te zijn. Werkelijkheid en fictie zijn in dit boek steeds meer door elkaar heen gaan lopen. Daarenboven zijn gebeurtenissen uit mijn leven beschreven vanuit mijn perspectief, dat geenszins het perspectief van de ander hoeft te zijn. Gelijkenissen met bestaande personen kunnen dus geheel op toeval berusten.

Als ik personen met mijn verhaal heb gekwetst, dan bied ik daarvoor bij voorbaat mijn welgemeende verontschuldiging aan. Dat is nooit mijn bedoeling geweest. Ook mensen die ik heb gekend, die hadden verwacht of gehoopt zichzelf terug te vinden in mijn boek, maar die ik niet heb vermeld, bied ik mijn excuses aan. Ik ben dankbaar voor iedereen die ik heb ontmoet; jullie hebben allemaal mijn leven verrijkt. Dank daarvoor!

Ayes groet uit de vergetelheid

ISBN : 978-94-037-6428-3

Copyright © 2024 Arjen Witte

Auteur: Arjen Witte

Druk: Pumbo.nl

Omslagontwerp: Arjen Witte

Vormgeving binnenwerk: Arjen Witte

Autobiografische roman

2024 1e druk, uniek exemplaar in grote letters voor mijn moeder

2024 versie 2 oktober, POD

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn zusje Sonja

Ik mis je...

Mijn vroege jeugd

In mijn vroegste herinnering, waarvan ik niet weet of ik mij die daadwerkelijk herinner, of dat zij zo vaak door mijn moeder is verhaald dat zij zich als herinnering vermomd in mijn geheugen heeft gevestigd, ben ik een jaar of 5. Ik ben nog niet zo lang geleden met mijn ouders en Sonja, mijn twee jaar jongere zusje, binnen onze woonplaats IJmuiden verhuisd.

Mijn geboortehuis aan de Kanaalstraat 257, waar vele jaren later het - in mijn fantasie naar ons vernoemde - “Witte theater” zou worden gevestigd, hebben wij verruild voor een klein rijtjeshuis aan de Fahrenheitstraat ZES. Mijn moeder heeft het huisnummer in letters gekleid en mijn vader heeft ze rechts naast de voordeur muurvast met montagekit vastgeplakt. Zo kunnen we ons toch nog onderscheiden van alle andere kleine, identieke woningen die, in blokken van 6, links en rechts van de staat zijn gedrapeerd. De meeste mensen vinden het grappig of origineel. Eén postbode heeft er een keer iets van gezegd, dat het eigenlijk niet toegestaan is om het huisnummers in letters te schrijven, maar de post wordt er gewoon afgeleverd. Van de verhuizing zelf herinner ik mij helemaal niets, maar door de verhuizing ben ik op een andere kleuterschool beland en dat heeft een enorme impact.

Mijn oude kleuterschool, het “Windekind”, was vertrouwd. Mijn tante Toos, het op een na jongste zusje van mijn moeder, was er kleuterjuf in opleiding. Ik was haar studieobject. Dat had ik natuurlijk zelf niet door, maar daardoor kreeg ik wel extra aandacht. Toen ik een jaar of 50 was heb ik van Toos, ik zeg inmiddels geen tante Toos meer hoewel ons leeftijdsverschil in absolute zin ongewijzigd is gebleven, haar handgeschreven rapportage schriftje over mijzelf gekregen. Een waardevol bezit dat ik koester. Het schriftje staat nu, naast de verschillende assessmentrapportages die ik gedurende mijn werkzame leven heb mogen ontvangen, in de boekenkast op mijn werkkamer. Als ik het doorlees, valt het mij telkens weer op hoe treffend de kern van

mijn persoonlijkheid wordt beschreven. Mijn conclusie is dan ook dat je persoonlijkheid niet echt veranderd, maar dat je gedurende je leven gelukkig wel kan leren om te gaan met je beperkingen. Als ik de observaties van tante Toos in een paar woorden samenvat, ben ik fantasierijk, leergierig en slim en kan ik mij goed concentreren. Ik ben altijd op zoek naar contact met anderen, maar in een groep voel ik mij vaak verloren. Ik wil er graag bij horen, maar ben van nature verlegen en bang. Op de kleuterschool hing ik aan Harald, mijn neefje die een half jaar ouder was en die bij mij in de klas zat. Harald was in veel dingen mijn tegenpool. Hij was onafhankelijk en stoer en durfde alles. Mijn moeder wees mij er vaak op hoe dapper Harald was en zei dan dat ik ook moest proberen om zo flink te zijn. "Arjen doet bijna niets zonder Harald, die zelf helemaal niet zo afhankelijk is van Arjen", zo staat in het schriftje van tante Toos en "Harald is hem overal de baas in".

Omdat ik van nature nogal slecht reageer op veranderingen en door mijn verlegenheid moeilijk contact leg, viel de verhuizing mij zwaar. Maar er was één lichtpuntje, want ik had op de nieuwe kleuterschool mijn eerste echte vriendje gevonden. Hij heette Walter en woonde achter ons in een flat aan de Linnaeusstraat samen met zijn vader en moeder en zijn oudere broer Robert die hij later steevast P. is gaan noemen.

We speelden met elkaar zo vaak we konden. Als het mooi weer was, speelden we in de zandbak op het beschutte speelpleintje dat lag ingeklemd tussen de huizen die het beschermende blok vormden waarbinnen onze vriendschap kon opbloeien. En als het slecht weer was speelden we binnen, bij mij of bij Walter thuis. Het was daar, in de woonkamer van Walters ouders, waar het idee ontstond van de ruil. Mijn supermooie modelvliegtuig voor dat stomme stoplicht dat Walter nog niet zo lang geleden voor zijn verjaardag had gekregen. Een vlag van verstandsverbijstering moet het zijn geweest, of misschien was ik gewoon bang om onze prille vriendschap in de waag te leggen, maar hoe het ook zij, op een gegeven moment hadden wij ons meest waardevolle bezit geruild. Ik ging van huis met mijn vliegtuig en kwam terug met een verkeerslicht dat bij nader inzien, ik was al op jonge leeftijd gezegend met een kritische blik en een vrij extreem gevoel voor verhoudingen, veel te groot was om mee te kunnen doen in het spel met mijn schaal 1:64 Dinky Toys. Al snel had ik spijt. Heel veel spijt. Nachtenlang

woelende, alles verterende, niet te stoppen spijt. Spijt van mijn vliegtuig dat nu zeer waarschijnlijk ergens in een vergeten deel van Walters kamer, als op een vliegtuigkerkhof geparkeerd, verlaten in een hoek lag. Of met een geknakte vleugel, als een zwaargewonde vogel die eens zo trots het luchtruim vulde, onder Walters bed was beland in de ijdele hoop dat de tijd alle wonden zou helen. Spijt van de ruil tegen het door mij nog kort geleden zo begeerde, maar het zo waardeloos gebleken zwarte, groen, oranje, rood knipogende onding. Hoe het precies is gegaan weet ik niet meer. Mijn vage herinnering staat nogal haaks op die van Walter. We kunnen ons allebei herinneren dat een van de geruilde objecten ook nog stuk was. Volgens mij werkte het stoplicht niet, maar Walter meent stellig dat het mijn vliegtuig was. In ieder geval was het onze eerste (en voor zover ik mij kan heugen enige) ruzie. Misschien hebben wel weer terug geruild. Lang heeft het in ieder geval niet geduurd. We werden beste vrienden.

Verder herinner ik mij eigenlijk niets van mijn kleuterschool jaren, in tegenstelling tot Walter die nog levendige herinneringen heeft aan zijn rendez-vous met Beatrix (een meisje waar ik later, in de 6e klas van het V.W.O., een opkomende verliefdheid voor zou voelen) op het kleutertoilet waar zij in kinderlijke onschuld en nieuwsgierigheid elkaars geslachtsdelen schijnen te hebben bewonderd. Bij ieder ander zou ik zo'n herinnering hebben afgedaan als fantasie, maar bij Walter, gelet op de reputatie als womanizer die hij in zijn latere leven zou opbouwen, heb ik het nooit helemaal uitgesloten. Het zat er al vroeg in zullen we maar zeggen.

Mijn jongste jeugdjaren vlogen voorbij. Ik had een heel gelukkige, zorgeloze, liefdevolle jeugd. In mijn flashback wordt het een mozaïek van fragmenten. De drie musketiers, ik samen met Walter en natuurlijk Henk Bos. Henk die twee straten verder, in de richting tegenovergesteld aan die van Walters huis, in de Kompasstraat woonde op nummer 48. Onafscheidelijk waren wij. Met mooi weer, of beter gezegd droog weer, speelden we buiten. We haalden Ruud Bijker op van huis, wat steeds moeilijker werd, en speelden verstoppertje waarbij wij stevast als Ruud aan de beurt kwam om te gaan zoeken gedrieën het spel staakten om iets anders te gaan doen zonder Ruud daarvan op de hoogte te stellen.

We bedachten spelletjes. “Houdt de dief!”, een zelfbedacht spel op de fiets (we mochten nog niet op de straat fietsen, dat was te gevaarlijk), waarbij steeds één uitverkorene de gevluichte dief was en de anderen hem moesten opsporen. Zodra iemand de dief in het doolhof van steegjes en stoepen binnen ons huizenblok had gevonden, werd de rest door het luid scanderen van “houdt de dief” gealarmeerd en probeerden wij hem gezamenlijk klem te rijden. Het spelletje bij de Codi, de supermarkt even verderop, waarvoor een groot plein lag met sierbestrating waarop wij een soort voet-tennis competitie uitvochten. Paal, lat, kruising in de voetbalkooi (een Cruyff-court avant la lettre). Rondhangen in de berging van de flat aan de Linnaeusstraat (natuurlijk niet bij Walters galerij, maar verderop). Gewoon aanbellen totdat iemand op afstand de buitendeur open deed en dan snel naar beneden; liefst bij de galerij waar een oude bank, speciaal voor ons zo leek het, was neergezet in de berging. En daar aten we dan het snoep dat wij even daarvoor bij kapper Prins op slinkse wijze in onze jaszakken hadden doen laten verdwijnen.

En als het slecht weer was, te slecht om buiten te spelen, dan was er altijd nog Monopoly. Ik weet niet hoe vaak wij ons met dit spel hebben vermaakt, maar voel nog als de dag van gisteren het fanatisme dat zich van ons meester maakte zodra de doos op tafel stond. Het was oorlog. Alles was geoorloofd. Valsspelen, liegen, bedriegen, geld verstoppen onder tafel voordat je gaat onderhandelen, afleiden, uitdagen, pesten, bondjes smeden en bondgenoten genadeloos laten vallen. Het doel heiligt de middelen en het doel was winnen. Walter en ik waren in die tijd aan elkaar gewaagd geloof ik, maar Henk had een onverklaarbare liefde voor Rotterdam, de stad die veel te vaak zijn ondergang betekende.

Maar onze jonge jeugdijaren stonden vooral in het teken van voetballen. Heel veel voetballen. Ik moet daarbij zeggen dat Walter bijzonder getalenteerd was. Ik ben ervan overtuigd dat, als wij een paar decennia later waren geboren, als Walter over wat meer zelfdiscipline had beschikt en als hij door zijn ouders meer was gestimuleerd, ik bevriend zou zijn geweest met een beroemde voetballer.

In mijn hele jeugd heb ik niemand gezien die beter kon voetballen dan Walter en natuurlijk haalde zijn gek makende, niet zelden met een zacht

hikkend lachje uitgevoerde, passeerbewegingen vaak het bloed onder de nagels van de tegenstander vandaan. Als een met vleugels uitgeruste diva danste Walter om en over de fors ingezette tackles richting het doel om vervolgens de bal met een keiharde, onmogelijk lijkende kromming achter de doelman in het goal te laten belanden. Maar als hij, wat natuurlijk ook wel eens gebeurde, ergens onderweg door een verdediger ook maar iets uit balans werd gebracht, dook hij met een schreeuw naar de grond waar hij luid kermend en met een tot wanhoop vertrokken gezicht bleef liggen zijn been met beide handen vastklampend net zo lang totdat hij met zijn toneelspel een vrije trap had verdiend. Ja, Walter was, naast de beste voetballer die ik heb gekend, volgens mij ook de uitvinder van de Schwalbe.

In onze tijd bleef Walters roem echter steken bij de voetbalkooi en de IJmuider courant, het regionale dagblad waar Walter regelmatig met foto's in werd afgebeeld. Foto's en artikelen die zijn moeder dan stevast uitknipte en met liefde opborg in een geheel aan Walter gewijd knipselboek. Ik had helaas geen enkel voetbal talent. Maar toen Walter sterspeler was in stormvogels A1, werd ik kampioen met stormvogels A9 en was er een fotograaf van de krant! Natuurlijk keek ik reikhalzend uit naar de publicatie. Ik kon niet wachten tot het donderdag was, hoewel ik mij er terdege van bewust was dat we eerder kampioen waren geworden ondanks dan dankzij mijn bijdrage. En natuurlijk wist ik ook wel dat een elftal foto in een gratis huis aan huis weekblaadje niet te vergelijken was met een diepte-interview in een duur betaald dagblad. Het moet wel een wrede speling van het lot zijn geweest dat onder de foto van ons elftal alle namen stonden vermeld, behalve die van mij, want het is toch ondenkbaar dat iemand de krant heeft getipt dat mijn bijdrage aan het kampioenschap zo gering was geweest dat een vermelding van mijn naam onvoldoende recht zou hebben gedaan aan de rest van het team.

Wel bood het mijn moeder vervolgens de gelegenheid om zich bij het weekblad te beklagen over het feit dat de naam van haar zoon bij het onderschrift ontbrak. Dat leverde haar, naast een welgemeend excuus, ook een afdruk van de foto op die tot op de dag van vandaag het laatste blad van mijn jeugd album siert. Een grote glanzende zwart-wit afdruk van een groep keurig in voetbaltenue geklede jongens waar ik ook op sta

versus een album vol, soms netjes uitgeknipte, maar vaker rafelig afgescheurde vergeelde knipsels met verhalen en spectaculaire actiefoto's van het voetbaltalent Walter van Westbroek.

Wellicht is dit contrast symbolisch voor hoe verschillend onze levens zich zouden gaan voltrekken.

In deze periode van mijn leven kan onze gezinssituatie het beste omschreven worden als stabiel en, achteraf bezien, uiterst saai en voorspelbaar. Mijn ouders hadden het niet breed, maar waren (ogenschijnlijk) gelukkig. Er heerste rust en regelmaat.

Mijn vader was op 22 mei 1933 geboren in IJmuiden, maar mijn opa en oma kwamen beiden van Texel. Opa Witte was geboren in 1896 in Den Hoorn en oma Witte was als Catharina Hin in 1896 geboren in Oudeschild. Opa werkte als commies bij de rijksbelastingen. Ze woonden na hun vertrek naar IJmuiden met hun 4 kinderen in een superklein rijtjeshuisje aan de Van Ostadestraat 87. Voor zover ik heb kunnen nagaan waren de eerdere voorouders van mijn vaders kant vele generaties boer geweest. Alleen de oudst opgespoorde voorvader, Frans Franszoon Watté (Witte), geboren rond 1700, was grootschipper (kapitein op de grote vaart) geweest. Hij kwam vermoedelijk uit Frankrijk en is met zijn boot, de "Boomhouder Galej", verongelukt op de terugweg van Berbice op 1e kerstdag 1752 bij South Foreland bij Dover in Engeland.

Opa Witte overleed op 25 april 1969 na een ziekbed aan kanker. Ik was toen net 4 jaar oud, maar vaag herinner ik mij dat ik aan zijn hand korte wandelingetjes maakte. Opa was een lieve, kleine man in een driedelig kostuum en een nette hoed.

Mijn vader was opgegroeid tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de hongerwinter was hij naar familie op Texel gestuurd, omdat daar nog wat te eten was. Het was er relatief veilig, op de bloedige opstand van de Georgiërs in wat wel eens Europa's laatste slagveld van de Tweede Wereldoorlog wordt genoemd na. Mijn vader sprak niet vaak over die tijd, maar ik had wel de indruk dat hij heel goede herinneringen had aan het eiland. Na zijn korte jeugd werkte mijn vader al vanaf zijn 16^e op de administratie van koelhuis IJsvries in de IJmuidense haven. Dat was zo'n 10 minuten fietsen van ons huis. Mijn vader kwam tussen de middag

thuis eten en 's avonds was hij stevast om tien over 5 thuis waar zijn pantoffels klaarstonden en zijn krantje klaarlag. Dan dronk hij met mijn moeder voor het avondeten een glaasje sherry.

Mijn moeder, die 6 jaar jonger was dan mijn vader, werkte niet. Haar ouders, opa en oma Van der Maarel kwamen van Vlaardingen en opa Van der Maarel had een goede baan als bedrijfsleider op scheepswerf Mulder & Rijke. Het gezin was gezegend met 6 meisjes, waarvan mijn moeder de op een na oudste was.

Mijn opa wilde heel graag een zoon en had lang volgehouden dat hij door zou gaan totdat er een jongetje kwam. Maar na de twee doodgeboren zontjes was er geen levensvatbare stamhouder meer verschenen.

Voor haar huwelijk had mijn moeder gewerkt bij Scheveningen Radio, een onderdeel van de PTT (het latere KPN) dat was belast met het verzorgen van telefoonverkeer met schepen, en bij de Casa Nostra. De Casa Nostra was, in tegenstelling tot wat de maffia-achtige naam doet vermoeden, een soort sociëteit voor Italiaanse gastarbeiders. Daar had ze ook een beetje Italiaans leren spreken. Mijn moeder had wel een talenknobbel, en ze kon het niet laten om dat ook af en toe te laten merken. Zo kon ze, als ze een asbak wilde hebben, om de "posacener" vragen. Na haar huwelijk was ze gestopt met werken omdat dat in die tijd zo hoorde.

Achteraf nam zij het mijn vader kwalijk dat hij haar niet had toegestaan dat zij na hun trouwen was blijven doorwerken. Ik heb al van jongs af aan het gevoel gehad dat mijn moeder eigenlijk een sterkere, meer ambitieuze, succesvolle man had willen hebben dan mijn vader. Maar ze hadden nooit ruzie en als kind wist ik niet anders dan dat mijn vader en moeder veel van elkaar hielden.

Mijn moeder was erg creatief. Het liefst was ze naar de kunstacademie gegaan, vertelde ze wel eens, maar dat mocht niet van mijn opa. Wel had ze zich inmiddels op mijn lagere school, de Claraschool, een positie verworven als handenarbeid juf. Als ik eraan terugdenk kan ik mij niet herinneren dat ik daar enig gevoel bij had. Je zou kunnen veronderstellen dat je het als kind niet leuk zou vinden om les te krijgen van je moeder, maar dat kan ik mij niet herinneren.

Mijn jeugd speelde zich af in de tijd dat telefoons aan een snoertje in de huiskamer hingen en telefoonnummers bestonden uit 5 cijfers die moesten worden gedraaid. De kachel stond voor de schoorsteen midden op de lange wand in de woonkamer en werd gestookt met kolen. Op verjaardagen werden glazen, gevuld met diverse merken sigaretten, op tafel gezet voor de visite die rondom de tafel zat op klapstoelen die speciaal voor de gelegenheid waren gehuurd bij de firma Tromp.

De kleine zwart-wit televisie, die bijna net zo diep als breed was, pronkte op het glanzende teakhouten wandmeubel. En buiten hoorde je het geklapper van was aan de waslijn, het geblaf van de loslopende honden uit de buurt en soms een sporadische auto.

In de weekenden sliepen mijn vader en moeder uit. Wij mochten dan wel ons bed uit, als we maar zachtjes naar beneden gingen. In de woonkamer, die zelfs voor mij op die jonge leeftijd al klein leek, lag dan aan weerszijden van de tafel voor Sonja en mij een zakje met snoep klaar en een door mijn moeder gemaakte tekening, klaar om ingekleurd te worden met de kleurpotloden en stiften die eveneens door mijn moeder in een oude meccanodoos tussen de tekeningen in op het midden van de tafel was klaargezet. Het was altijd een verrassing om te zien wat mijn moeder nu weer voor ons had getekend.

Als we uitgetekend waren en het snoep op was, gingen Sonja en ik aan het werk, want wekelijks verdienden wij ons zakgeld door beiden een helft van de kamer af te stoffen.

De tijd ging langzaam en het leven was overzichtelijk.

Ik was nog veel te jong om oog te hebben voor maatschappelijke ontwikkelingen. Nederland was al decennia sterk verzuild. Je was Protestant, Katholiek, Liberaal of Socialistisch. De politieke stromingen werkten door in de media en iedere stroming werd vertegenwoordigd door bepaalde kranten en een omroep. Sinds midden jaren 60 was er sprake van ontkerkelijking en de christelijke partijen verloren langzaam maar zeker steeds meer terrein. De linkse partijen waren in die tijd behoorlijk activistisch en Nederland had nog een communistische partij met zeven zetels in de Tweede Kamer. In 1973 waren de socialisten in de meerderheid. Het kabinet Den Uyl, het meest progressieve kabinet dat Nederland ooit heeft gekend, was aangetreden.

Op 6 oktober 1973, op de belangrijkste en heiligste Joodse feestdag "Grote Verzoendag" ofwel "Jom Kipoer", vielen in het Midden-Oosten Egypte en Syrië samen Israël aan in een poging om de in 1967 door Israël bezette gebieden in de Sinai en de Golan hoogvlakte terug te veroveren. De oliecrisis, waarbij de Arabische landen het Westen wilde straffen voor de steun aan Israël tijdens deze Jom Kipoer oorlog, ging grotendeels aan mij voorbij en aangezien wij toch geen auto hadden maakte de invoering van de autoloze zondag op mij ook totaal geen indruk.

Ik weet sowieso niet meer zoveel meer van mijn schooltijd. Ja, flarden en een paar anekdotes die zijn blijven hangen.

Zoals de keer dat ik in de tweede klas van de lagere school een verhaal moest voorlezen aan Sinterklaas. Heel spannend natuurlijk en ik, met mijn faalangst, had het boek mee naar huis gekregen om te oefenen.

Dat deed ik ook. Zo vaak ik kon. Toen we op school de generale repetitie hadden was ik het boek vergeten. Het lag nog thuis. Ik voel nog de paniek toen ik dat ontdekte. Gelukkig had ik het zo vaak geoefend, dat ik, op één kleine hapering na, het hele 4 pagina's lange verhaal uit mijn hoofd kon voordragen. Dat maakte indruk.

Ik kan mij ook nog herinneren dat ik datzelfde schooljaar mijn eerste heilige communie deed en wij als klas een kerkelijk verhaal moesten uitbeelden in een toneelstukje waarbij ik de hemelpoort mocht bewaken. Ik ken nog mijn tekst: "Ik ben de wachter aan de poort, en luid de klok van Jezus woord. Kom binnen kinderen, kom maar verder, want hier woont Jezus de goede herder." Decennia later ben ik er achter gekomen dat Walter, die op een andere lagere school zat, ook wachter aan de poort was geweest. Toeval bestaat niet.

De meeste herinneringen van mijn schooltijd zijn uit de 6^e klas. De klas van mijnheer Bart, de bijna gepensioneerde, als zeer conservatief bekend staande hoofdonderwijzer. Streng maar rechtvaardig probeerde hij op alle denkbare manieren het beste uit zijn leerlingen te halen. En met succes, want de Claraschool stond als beste school in IJmuiden aangeschreven.

Ik herinner mij de vele trivialiteiten die wij moesten kunnen opdreunen. Naast het eerste couplet van het Wilhelmus ook het 6^e ("Mijn schild ende betrouwen zijt Gij, o God mijn Heer.."), 12 werken van Rembrandt van

Rijn en zo ging het maar door. Als je in de ogen van mijnheer Bart iets echt heel goed had gedaan, dan ging de rechterkant van het krijtbord-drieluik dicht en werd er achter jouw naam op het bord een “streepje” gezet. Zo vormde zich gedurende het schooljaar een (kort) lijstje namen en streepjes, waarbij ik stevast in de top drie stond. Ja, braaf opletten en leren daar was ik goed in.

Ik herinner mij de collectieve straffen die hij oplegde waarmee hij een – in mijn ogen toen al verwerpelijke – sfeer creëerde van sociale controle en groepscorrectie. Zo werd er na het vak lichamelijke opvoeding (gym), die in de sporthal op het terrein van de Moerberg- en Comité- school aan de overkant van de drukke straat werd gegeven, verwacht dat iedereen op de stoep bleef staan, totdat de klas compleet was om over te steken. Toch presteerden Arjen Jongeling of Freddie Bruijns het regelmatig om dat “te vergeten” en, weliswaar goed uitkijkend, het zebrapad al op te wandelen voordat deze was vrijgegeven. Dat was dus weer een half uur nablijven voor de hele klas. Maar het werkte wel, want later in het schooljaar gebeurde het niet meer. Arjen en Freddie werden door iedereen in de gaten gehouden en, soms hardhandig, aan de regels herinnerd.

Ik herinner mij ook de sinterklaasviering waarbij wij lootjes trokken en ik mijn neef Harald, die nog altijd bij mij in de klas zat, mocht verrassen. Dagenlang had ik aan mijn surprise gewerkt, een uitgehold boek met daarin een bouwpakket van een vliegtuig. Best goed gelukt, vond ik. Toen hij aan de beurt was las hij eerst het gedicht dat op de surprise was bevestigd. Maar toen hij dat had voorgelezen, hij het cadeaupapier had verwijderd en het boek opensloeg, lagen er op het eerste (dichtgeplakte) blad van het boek waarachter zich de holle ruimte met het cadeau bevond, nog een drietal blaadjes. Shit daar waren dus de gedichten die ik het weekend daarvoor, toen wij bij mijn oma sinterklaas hadden gevierd, zelf had ontvangen. Ik had ze al niet meer kunnen vinden. En Harald maar voorlezen, voor de klas met op de achterkant van de gedichten in koeienletters handgeschreven mijn naam. Ik voel nog de schaamte die mij destijds overviel.

Maar de gebeurtenis die het meeste indruk op mij heeft gemaakt uit de 6^e klas was de keer dat ik, op de ochtend dat de CITO toets zou worden afgenomen op het schoolplein per ongeluk tegen een bouwier werd

geduwd die, uit schrik, in mijn arm beet. Het was een forse beet, de littekens van de tanden zijn jarenlang zichtbaar gebleven, en ik moest met een voor mij volstrekt onbekende moeder naar de huisarts voor een tetanus prik in mijn bil. Net op tijd was ik terug op school om mee te kunnen doen aan de CITO toets en wonder boven wonder - wellicht doordat de schrik of pijn mij tijdelijk van mijn negatieve faalangst hadden bevrijd - behoorde ik tot de 5% besten van Nederland. Mijn ticket naar het vwo was binnen. Mijn ouders dolgelukkig.

In mijn persoonlijke ontwikkeling had ik dat jaar ook mijn eerste mijlpaal bereikt, althans zo ben ik het later gaan zien. Ik zat op een streng katholieke school en zoals het een goed katholiek betaamd is de laatste klas van de lagere school het moment dat je je heilig vormsel kunt ontvangen. In het katholieke geloof vormt dit, na de doop en eerste heilige communie, de laatste van de initiatiesacramenten. Als je deze zalving door de bisschop hebt ontvangen hoorde je er pas echt bij. En omdat je "al" 12 jaar was, werd gezegd dat je er dan ook echt zelf voor zou hebben gekozen. Alsof een 12-jarige uit een katholiek gezin, met een katholieke opvoeding op een streng katholieke school geheel onafhankelijk een andere keuze zou kunnen maken dan het zalven lijdzaam te ondergaan.

Toch deed ik dat. Ik geloofde niet in de kerk als instituut.

Ik geloofde niet in een God als scheppende en normerende kracht en ik geloofde niet in de sprookjesboeken deel I en II die oude en Nieuwe Testament werden genoemd. Ik bedankte, voor zover ik mij herinner als enige in mijn klas, voor het heilige vormsel. En mijn ouders steunden mij in mijn keuze. Ze respecteerden mijn afwegingen en begrepen mijn argumenten. Ik denk dat ze zelf ook al een afkalvend geloof hadden in die jaren.

Mijn lagereschooltijd speelde zich af tegen een decor van grotendeels mislukte sociale hervormingen waarvan, zoals gezegd, de importantie mij grotendeels ontging. Joop den Uyl, voorvechter van gelijkheid en kansen voor de lagere sociale klasse, kon zijn baanbrekende ideeën niet uitvoeren vanwege de economische achteruitgang in ons land. De arbeidsintensieve maakindustrie trok massaal weg naar lage lonen landen en de werkloosheid steeg tot ongekende hoogten.

De nagestreefde verzorgingsstaat bleek niet haalbaar en het kabinet moest noodgedwongen de Keynesiaanse begrotingspolitiek loslaten en tot bezuiniging overgaan.

In de jaren zeventig werd Nederland ook een aantal keren geconfronteerd met haar kolonialistische verleden. In 1975 kaapten Molukse jongeren, uit frustratie over niet nagekomen beloften van de Nederlandse regering om een vrije Molukse staat te stichten, een trein bij het plaatsje Wijster.

Het was hetzelfde jaar dat Suriname onafhankelijk werd, deels ingegeven door ideologische overweging dat Nederland geen koloniën meer zou moeten bezitten, deels uit praktische overwegingen om het toenemend aantal Surinamers dat naar Nederland reisde in te dammen (hetgeen compleet mislukte omdat veel Surinamers juist uit onzekerheid voor de onafhankelijkheid naar Nederland vertrokken).

Twee jaar later was er weer een Molukse treinkaping, nu bij De Punt.

En in hetzelfde jaar de grootste vliegcrash in de geschiedenis van de burgerluchtvaart bij Tenerife waar tijdens het taxiën de zeer ervaren en alom gerespecteerde KLM gezagvoerder, Jacob Veldhuyzen van Zanten, gedreven door ongeduld en niet gecorrigeerd door de overige bemanningsleden, de startbaan op reed zonder te wachten op het formele akkoord van de verkeerstoren. Door de dichte mist kon hij de op de startbaan taxiënde PanAm Boeing niet zien waardoor 538 mensen om het leven kwamen. Pas veel later zou ik inzien wat de waarde van tegenspraak is.

Maar de gebeurtenis die echter deze jaren verreweg het meeste indruk op mij maakte was de verloren WK-voetbalfinale tegen West-Duitsland in 1974, want ik leefde het leven van een lagere school leerling die zich voorbereidt op zijn puberteit.

Vakanties in die tijd waren bij ons thuis “tijd voor het gezin”.

Wij gingen niet, zoals Walter, kamperen in Duitsland, of naar een sporthuis centrum park in America (dat in Limburg bleek te liggen) zoals Henk. Nee, mijn vader en moeder spitten in het prille voorjaar de krant door op zoek naar een vakantieadres op fietsafstand (wij hadden geen auto) bij voorkeur zo ver mogelijk van de bewoonde wereld. Lekker een paar weekjes met z'n viertjes. Sonja en ik wisten niet beter. Dat was vakantie.

Gelukkig konden wij het heel goed met elkaar vinden en hadden we zelden of nooit ruzie. Die paar weken zonder Walter en Henk bleek Sonja steeds weer een prima speelkameraadje.

Ik herinner mij vooral de heenwegen (terug lijkt het om een of andere onverklaarbare reden altijd sneller te gaan) waarbij de “zin in vakantie” en nieuwsgierigheid naar het onbekende mij in staat stelden om op een leeftijd van amper een jaar of 10 van IJmuiden te fietsen naar plaatsen als Grootebroek, Anna Paulowna of Den Burgh (op Texel). Daar brachten wij de vakantie door, de ene keer in een piepklein, vervallen arbeiderswoninkje met een douche in de schuur en toilet boven de sloot, de andere keer in de woning van een gezin dat zelf op vakantie was en hun huis te huur aanbood.

Dat laatste was wel een stuk luxer, maar ging gepaard met een “addertje onder het gras”.

Het was op Texel (mijn vader wilde daar heel graag nog een keertje heen) en het was part of de deal dat wij de 3 katten verzorgden. Beetje domme actie, want mijn moeder was bang voor katten. Direct bij aankomst zaten de katten, die duidelijk het gehele huis als hun domein beschouwden, al op ons te wachten op het aanrecht. Getverdemme! Subiet werden ze door mijn vader met kattenbakken en al het huis uit gebonjourd. We zouden het eten wel buiten zetten en die katten zouden zich wel redden, zo redeneerde hij. En dat klopte. De katten hadden er geen probleem mee. Na een paar dagen werden wij 's echter morgens wakker met jeukende bulten. Toen de in de haast gekochte en rijkelijk rond gespoten anti-muggenspray niet leek te helpen, werden Sonja en ik aan een nader onderzoek onderworpen. “Verrek”, zie mijn vader “het zijn geen muggen; het zijn vlooiën”.

We zijn nog een week gebleven en hebben er ik weet niet hoe veel spuitbussen anti-vlooiënmiddel tegenaan gegoooid. 's Morgens in iedere kamer een spuitbus legen; snel de deuren dicht; de hele dag rondfietsen op een met Duitse toeristen overladen eiland; 's Avonds laat thuis, alles een uur of wat luchten en dan naar bed; de volgende ochtend weer onder de vlooiënbeten. Om moedeloos van te worden.

De 3 weken hebben we dan ook niet vol gemaakt. We vertrokken na een week of twee. De katten hadden hun paleis weer terug met verschoonde kattenbakken en eten voor een week. Zoek het maar uit.

Van al die vakanties herinner ik me nog flarden.

Ome Theo, de oudere broer van mijn vader, die trouw onze bagage kwam brengen en ophalen met de auto. De grap die ik had verzonnen toen hij aan kwam in Grootebroek: "Hé ome Theo hebt u Hem onderweg nog gezien?", waarna ome Theo mij niet begrijpend aankeek en ik hem kon verwijzen naar het halverwege Hoorn en Enkhuizen gelegen plaatsje Hem. Grootebroek waar het toilet in een houten huisje boven de sloot stond en waar ik voor het eerst vakantie-verliefd werd op de dochter van de verhuurder van ons vakantiehuisje, Moniek genaamd.

Maar vooral herinner ik mij onze laatste gezamenlijke vakantie in Maarn, waar ik mijn basis legde voor een latere hobby fotografie en gewapend met mijn antieke Agfa-Clack samen met Sonja een kunstzinnig bedoelde foto maakte bij een zandafgraving.

Een zandvlakte waaruit haar hand uit de grond omhoog leek te rijzen alsof ze levend was begraven.

Ik heb later nog heel vaak aan dat moment moeten denken.

Walter gaat weg

Walter gaat weg. Het bericht sloeg in als een bom.

Walter gaat weg. De woorden echoden in mijn hoofd, ik kon de gevolgen ervan niet overzien, maar de impact zou enorm zijn, dat stond vast.

Na de vakantie zou hij naar Heerhugowaard gaan verhuizen, omdat zijn vader daar ging werken. Wij zouden dus niet samen aan ons middelbare school avontuur gaan beginnen.

Ik zie mijzelf samen met Henk bij boekhandel Erasmus staan, waar we een boek uitzochten over archeologie (een hobby van Walter, waar ik mij eerlijk gezegd terugkijkend niets meer van kan herinneren). Echt een heel mooi boek met schitterende foto's, wel erg ingewikkeld dachten wij, maar goed dan had Walter er ook in de toekomst wat aan. Op de eerste pagina plakten wij een fotootje van onszelf en schreven wij een afscheidstekst en vlak voordat de verhuizing daadwerkelijk plaatsvond gaven wij, met tranen in onze ogen, ons kostbare symbool van eeuwig durende vriendschap.

De drie musketiers waren wreed uiteen gerukt, maar de drie-eenheid bleef bestaan. Om onze band in stand te houden mochten we zo nu en dan bellen (maar niet te lang, want dat was te duur), stuurden we elkaar brieven of cassettebandjes. Dat laatste was meer werk, maar we konden er wel meer van onszelf in kwijt en op deze manier lieten wij elkaar, los van tijd en ruimte, meegenieten van nieuwe LP-aankopen. Zo deelden wij onze hoogtepunten, de nieuwe lp van Queen of het korte geile kreuntje van Olivia Newton John net voor ze zong "a woman needs a love life, to keep her body warm".

En in de vakantie logeren. Met z'n drieën bij Walter op zijn, in onze ogen zeer riante, slaapkamer uitkijkend op het Ferdinand Boltplantsoen. Er ontstond zo een traditie in de vorm van een evenement, een groot meerdaags toernooi. Op een gegeven moment maakten wij, ter voorbereiding, zelfs medailles. Na enig afstemmen werd besloten dat ik de 3^e prijs, Henk de 2^e prijs en Walter de 1^e prijs medaille zou gaan

maken. Op alle fronten gingen wij de strijd aan, we speelden voetvolley, tennis, tafeltennis. Maar ook de denksport schaken maakte deel uit van ons strijdtoneel schaken (ik vermoed dat dat was om mij enige kans te geven op een overwinning). Het was niet verwonderlijk dat, aan het eind van de strijd, Walter als onbetwiste kampioen van ons toernooi uit de bus kwam, Henk als tweede eindigde en ik met ruime afstand als laatste. Ik troostte mij dan weer met de gedachte dat de medaille voor de 3^e plaats overduidelijk de mooiste medaille was van de drie. Zo hadden wij in ons verbond allemaal onze eigen plek.

Ik herinner mij verder flarden van onze logeerpartijtjes. Het gesnurk van Henk, die naast mij lag en mij zo wanhopig maakte dat ik na uren ergernis een tijd mijn kussen op zijn gezicht drukte (of had ik dat gedroomd?), de wentelteefjes van Walters moeder en één van de vele grappen die Walters vader, een zeer karakteristieke man die Henk Bos altijd Dick Bos noemde naar een stripheld uit de zestiger jaren van de vorige eeuw, tijdens het eten vertelde.

In België staat een Nederlander te springen op een putdeksel en roept luid “eenentwintig, eenentwintig, eenentwintig, eenentwintig”.

Een Belg loopt langs, blijft stil staan en vraagt wat de man aan het doen is. “Dit is echt ontzettend leuk”, zegt de Nederlander.

De Belg vraagt of hij het ook eens mag doen.

De Nederlander zegt “maar natuurlijk” en stapt opzij om plaats te maken voor de Belg.

De Belg stapt op de putdeksel, begint te springen en roept enigszins aarzelend “eenentwintig, eenentwintig, eenentwintig, eenentwintig”.

Dan, net op het moment dat de Belg voor de vijfde keer afzet, pakt de Nederlander vliegensvlug de putdeksel en trekt hem weg zodat de Belg in het gat valt en doet hem er weer op. Hij springt schaterlachend op de putdeksel en roept tweeëntwintig, tweeëntwintig....

Het is de enige mop die ik in mijn leven heb kunnen onthouden, waarschijnlijk door de intens komische manier waarop Walters vader de mop vertelde.

Walters vader was in veel zaken het tegenovergestelde van mijn eigen vader. Ik herinner mij ook de keer dat hij als EHBO-er ingepland was bij een evenement, waar hij helemaal geen zin in had. Het was op een

zondag. Wij waren beneden in de huiskamer en Walters vader kwam uiterst kwiek de kamer in en zei “jongens stil zijn want ik ga even bellen”. Hij ging op de bank zitten, pakte de telefoon en draaide (zo ging dat toen nog) een nummer. Op het moment dat de verbinding tot stand kwam, ik hoorde zacht een “hallo” aan de andere kant van de lijn, zakte Walters vader ineens alsof hij getroffen werd door een infarct en mompelde met een bijna onverstanebare, hese stem “dag, u spreekt met van Westbroek,, ja van de EHBO. Ik ben ziek, heel ziek..... Nee ik kan echt niet komen vandaag..... Ja, dank u wel, Dag”. Vervolgens hing hij op, kwam met een sprongetje van de bank en liep vrolijk neuriënd de kamer uit zonder een woord te zeggen ons in opperste verbazing achterlatend. Walters vader was een aparte man.

Aan het eind van een logeerpartijtje kochten wij altijd een grote bos bloemen voor Walters moeder, waarmee we uitdrukking gaven aan onze dankbaarheid dat we weer welkom waren geweest en ook probeerden zeker te stellen dat we dat een volgende keer weer zouden zijn.

Sonja

Terwijl mijn jeugd aan mij voorbij trekt, voel ik een stekende pijn in mijn hart. Doorvlochten in de fijne herinneringen aan mijn jeugd met Walter en Henk was daar de deurbel die nadrukkelijk luidde.

Het was maandag 27 november 1978 een uur of 6 's middags en ik was bezig met het maken van mijn Sinterklaas surprise. Mijn moeder was op de fiets naar de Oranjestraat, naar het huis van Anja Mertens.

Anja was het beste vriendinnetje van Sonja en ze zaten samen in de 5^e klas van de Claraschool. Sonja was die middag uit school met Anja mee naar huis gegaan, maar mijn moeder wilde niet dat ze alleen naar huis zou fietsen in het donker door het ruige havengebied. De regen kletterde tegen het raam, toen er nogmaals op de bel werd gedrukt. Ik liep naar beneden en deed de voordeur open.

Voor de deur stonden twee agenten in uniform. Ze vielen meteen met de deur in huis.

“Je moet niet schrikken, maar je zusje heeft een ongeluk gehad en ze is nu met je moeder in de ambulance naar het ziekenhuis gebracht. Je moeder heeft niks. Is je vader thuis?” Ik keek hen een tijdje niet begrijpend aan, alsof mijn hersenen, die ondanks mijn jonge leeftijd toch al hun capaciteit hadden bewezen, weigerden deze informatie te verwerken omdat ze gewoonweg te schokkend was.

Ik weet ook niet meer zo goed wat er daarna verder gebeurde. Toen mijn vader kort daarna op de fiets thuis kwam van zijn werk is hij ongetwijfeld door de politie naar het ziekenhuis gebracht en ik zal waarschijnlijk die nacht bij ome Theo en tante Magda hebben geslapen.

Ook van de volgende dagen herinner ik mij niets. Ik weet wel dat ik van mijn ouders Sonja niet in het ziekenhuis mocht bezoeken omdat dat te confronterend zou zijn. Ze heeft een paar dagen in coma gelegen in het Zeewegziekenhuis, een klein perifeer ziekenhuis in IJmuiden dat inmiddels al lang vanwege de geringe omvang in het fusiegeweld het veld heeft moeten ruimen. Tot de avond van 29 november.

Het ging te slecht. Sonja had interne bloedingen in haar hoofd en de druk in haar schedel liep op. Er moest worden ingegrepen, maar dat was in dit ziekenhuis niet mogelijk. Ze moest daarom per ambulance worden overgebracht naar het AMC in Amsterdam. Het weer was slecht, het had zelfs op sommige plaatsen geijzeld, maar er was geen alternatief.

In het donker vertrok de ambulance onder politiebegeleiding met naast de chauffeur mijn moeder en achterin de politiewagen mijn vader, langs het Noordzeekanaal naar Amsterdam.

Ze reden heel rustig vanwege de gladheid, een statige stoet van slechts twee witte auto's vrijwel geluidloos glijdend door de dwarrelende sneeuw, maar toen ze bij het Westelijk havengebied waren aangekomen ging het helemaal mis. Het begon achterin de ambulance waar de vitale functies, die continu werden bewaakt, plotseling zienderogen verslechterden. De chauffeur kreeg direct de opdracht om zo snel mogelijk naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis te rijden, het St.-Lucas ziekenhuis aan de westelijke randweg.

Door een technisch mankement wilde het, ondanks verwoede pogingen, niet lukken om de achter de ambulance rijdende politieauto van het gewijzigde plan op de hoogte te brengen, maar de combinatie van zwaailicht, sirene en de plotselinge versnelling maakten direct duidelijk dat het niet goed ging.

Met een, vanwege het slechte weer, absoluut onverantwoorde snelheid probeerden de hulpverleners te redden wat er te redden viel. Maar toen ze na een minuut of tien bij het St.-Lucas ziekenhuis aankwamen en de ambulance de bocht probeerde te nemen naar ingang van de spoed eisende hulp, gleed de auto weg over de voorgelegen parkeerplaats waarbij de chauffeur nog maar net een aantal geparkeerde auto's wist te ontwijken.

Toen de ambulance tot stilstand was gekomen gooide de ambulanceverpleegkundige die bij Sonja achterin had gezeten de deuren open en sprong de chauffeur uit de auto. Samen trokken ze de brancard eruit. Ze schreeuwden een paar niets vermoedende voorbijgangers toe dat ze moesten helpen en mijn vader, die inmiddels uit de naast de ambulance tot stilstand gekomen politiewagen was gestapt, kreeg een

infuuszak in zijn handen geduwd. De groep zette zich in beweging en zo werd glibberend en glissend de SEH bereikt, waar een in de haast opgetrommelde groep specialisten direct de zorg over nam. Maar het was al te laat.

Sonja was overleden. Er was één klein deel van haar dat zou overleven. Mijn ouders stemden in om haar nieren te doneren. Misschien loopt er ergens op de wereld nog een heel klein stukje Sonja rond. Ik zal het nooit weten.

Ik herinner mij wel goed het moment dat ik, midden in de nacht, door mijn ouders in het zolderkamertje bij ome Theo en tante Magda wakker werd gemaakt. Ik wist het direct. Sonja was dood. Op dat moment kon ik niet beseffen wat voor impact dat op mijn verdere tienerjaren zou gaan hebben, maar ergens diep van binnen voelde ik de onomkeerbaarheid van het moment.

Vanaf nu stond ik er alleen voor.

Mijn lieve zusje, waarmee ik zo vaak had gespeeld, waarmee ik mijn diepste geheimen had gedeeld, was niet meer.

**Elfjarig meisje
zwaargewond bij
aanrijding**

IJMUIDEN. — Komende van de Halkade lette een 11-jarig meisje op haar fiets onvoldoende op het verkeer op de Dokweg toen ze die maandagmiddag om half zes wilde oversteken.

Een 24-jarige automobilist uit IJmuiden slaagde er niet in het meisje te ontwijken.

Door de aanrijding liep ze zwaar hoofdletsel op en moest worden overgebracht naar het Zeeweg Ziekenhuis.

†

Verbijsterd en heel verdrietig delen wij u mede dat God plotseling onze lieve blijmoedige dochter en zusje

SONJA

tot Zich heeft geroepen nadat zij slechts 11 jaren in ons midden is geweest.

Adri en Fia Witte-v.d. Maarel
Arjen

1973 RK IJmuiden, 30 november 1978
Fahrenheitstraat 6

Sonja ligt opgebaard in het mortuarium van het Uitvaartcentrum Eemstraat 27 te IJmuiden.

Bezoektijd maandagavond van 19.00 uur tot 20.00 uur waarna wij voor haar bidden.

De H. Eucharistieviering zal gehouden worden op dinsdag 5 december a.s. om 10.30 uur in de kerk van de H. Laurentius van Brindisië, Willemsbeekweg 100 te IJmuiden.

Hierop aansluitend is om ± 11.30 uur de begrafenis op de begraafplaats „Duinhof“ te Velsen.

Na afloop van de plechtigheid is er gelegenheid tot condoleren in de ontvangkamer van de begraafplaats.

Ik zie in gedachten fragmenten van een bezoek aan het rouwcentrum waar ik toch (“anders krijg je er later spijt van”) Sonja nog mocht zien. Hoewel alles was geprobeerd om haar zo toonbaar mogelijk te maken, was ze door het ongeluk en de medische ingrepen zo anders geworden dat ik haar nauwelijks herkende.

Ik ruik nog de geur, het was de eerste keer in mijn leven dat ik de dood rook.

Ik zie fragmenten van een eindeloze rouwstoet van honderden mensen, kinderen van school, ouders, leraren, vrienden, bekenden, burens, familie, het hield niet op. Ik zie mijn vader en moeder naast mij staan aan het graf waar ome Theo namens mijn vader sprak.

Mijn vader, al nooit een man van veel woorden, heeft volgens mij na het verlies van zijn dochter besloten dat er eigenlijk maar maar weinig zaken interessant genoeg waren om woorden aan vuil te maken.

Mijn moeder vol schuldgevoel, wilsonbekwaam van verdriet, wanhopig en tevergeefs steun zoekend bij haar in zichzelf gekeerde echtgenoot. Een kapot gezin.

Ik zie geen Walter en Henk, hoewel ik zeker weet dat die er moeten zijn geweest. Ik denk dat deze gebeurtenis zo overweldigend was dat mijn vrienden voor een tijdje als “bijzaak” uit mijn geheugen zijn gewist om met gepast respect plaats te maken voor mijn life-event. Later heb ik het er met Walter nog wel eens over gehad en heeft hij verteld dat hij het heel moeilijk heeft gevonden. Hoe ga je als 13-jarige jongen uit Heerhugowaard om met je beste vriend in IJmuiden die net zijn twee jaar jongere zusje heeft verloren?

De maanden na de dood van Sonja zijn de meest duistere maanden uit mijn leven. Wellicht is dat de reden dat ze mij niet meer helder voor ogen staan. Ik voel alleen nog het oneindige verdriet van mijn moeder en hoor alleen nog het zwijgen van mijn vader.

Ik probeerde mij onzichtbaar te maken, wat mij weinig moeite kostte. Een eindeloze stoet van familieleden, vrienden en kennissen kwamen bij mijn ouders op bezoek in een vergeefse poging om hen enigszins te ontlasten van hun verdriet. Ik was te oud om bij die bezoeken weggestuurd te worden en te jong om mij te mengen in het gesprek.

Ik zat erbij en zweeg, als een vlieg op de muur, als een geest die ronddoelde in het land der levenden. Alsof ook ik niet meer bestond. Het zou nog decennia duren voordat ik zou zien wat voor een impact de dood van Sonja op mijn leven zou hebben.

Ik had slechts één doel in die jaren, mijn ouders niet tot overlast zijn. En dat lukte wonderbaarlijk goed. Ik was in augustus net begonnen op de middelbare school. In de brugklas havo/vwo van het Ichthus College profiteerde ik van de gedegen vooropleiding op de, door mijn ouders zo zorgvuldig geselecteerde lagere school.

Ik zou pas op latere leeftijd worden geconfronteerd met het feit dat de focus op leerprestaties en de tijd en energie die daarin was gestoken ten koste was gegaan van de softere kant van mijn persoonlijke vorming. Maar het stevige theoretische fundament van mijn basisschool zorgde er in ieder geval wel voor dat ik de eerste jaren van de middelbareschooltijd op redelijk eenvoudige wijze wist door te komen. De tijdens mijn vroege jeugd zorgvuldig ingeslepen kadaverdiscipline stelde mij in staat om mijn hormonaal gestuurde puber impulsen te bedwingen en mijn ouders konden zich onbekommerd koesteren in hun eenzaamheid en verdriet.

Ik herinner mij ook de talloze keren dat ik rond de klok van half vijf op mijn fiets stapte om mijn vader op te halen uit zijn werk in het de Brederode Kliniek van het Provinciaal Ziekenhuis Santpoort waar hij werkte als hoofd van de medische administratie.

Samen fietsten we dan, vaak zwijgend, terug naar huis. Even een break van het huiswerk, even frisse lucht, even aan mijn vader laten zien dat ik er in ieder geval nog was en dat ik van hem hield.

Mijn ouders, mijn vader voorop, waren door het overlijden van hun dochter ook hun geloof in de katholieke kerk verloren.

Daar waar andere mensen op dat soort momenten troost putten uit hun religie, konden mijn ouders niet begrijpen hoe een God zo iets verschrikkelijks had kunnen laten gebeuren. Het hielp niet dat er, tijdens één van de steeds minder frequente kerkbezoeken, een preek werd gehouden waarin werd gezegd "... en God riep de zondaren het eerst tot zich". Mijn vader is spontaan de kerk uitgelopen en hij is er nooit meer naar teruggekeerd.

De zomer na het noodlottige ongeval, ging ik voor het eerst met mijn ouders naar het buitenland. Oom Theo had mijn vader en moeder over weten te halen om met de trein naar Zwitserland te gaan, zijn favoriete vakantieland waar hij al heel wat jaren regelmatig heen ging. Eerst als vrijgezel, nu met tante Magda en hun twee kinderen Marjolein en Jeroen. Het zou mijn ouders goed doen om er eens helemaal uit te zijn. En ik was in extase.

Met de trein vertrokken we uit IJmuiden, dat destijds nog een eigen stationnetje had, via Amsterdam, Emmerich, Keulen en Bazel naar Luzern. Wat een avontuur. De trein slingerde zich als een slang door het steeds mooier wordende landschap. In Luzern wachtte ome Theo ons op en bracht ons met de auto naar onze eindbestemming. Engelberg, een lieflijk plaatsje met zo'n 3.000 inwoners aan de voet van het Titlis gebergte.

Maar hoewel ik het een openbaring vond en oom Theo altijd dankbaar ben geweest dat hij mijn ouders had overgehaald om het avontuur aan te gaan, veranderde het weinig of niets aan de thuissituatie.

Zodra we weer terug waren, was er weer de bedompte sfeer, het verdriet van mijn ouders en de sleur van hun dagelijkse verplichtingen die routinematig konden worden doorlopen zodat ze niet hoefden na te denken.

Maanden verstreken in deze mist van leegheid. Ik herinner mij de vele kopjes thee die ik met mijn moeder dronk als ik uit school kwam, voor ik huiswerk ging doen.

Mijn moeder was verdwaald in haar eigen wereld, een wereld van angst en verdriet. Gelukkig waren er een paar mensen die probeerden om haar uit die wereld te trekken, zoals tante Magda en Manja van Wel, een vriendin uit die tijd. Regelmatig kwamen zij mijn moeder ophalen om een lange wandeling te maken. En ik denk ook dat mede door hun invloed, en die van onze huisarts dr. Paleari, mijn moeder heel langzaam initiatieven ging nemen om haar ontspoorde leven weer op te pakken. Ze wilde weer gaan werken en mijn vader vond het goed. Ik denk achteraf dat hij alles wel wilde proberen om weer iets van levensvreugde terug te vinden.

Mijn moeder vond een baantje voor 25 uur per week als "verzorgster linnenkamer" in Huis ter Hagen, het bejaardentehuis waar ook mijn oma

Witte, later mijn oma Van der Maarel en nog later - toen het inmiddels was veranderd in een verpleeghuis - mijn moeder zelf hun laatste levensjaren zouden slijten. Daar merkte, waste en herstelde zij het wasgoed van de bewoners. Het was niet de meeste uitdagende baan, maar het gaf haar de afleiding die ze zo nodig had, bracht haar onder de mensen en dat deed haar zichtbaar goed.

Zelfs zo goed, dat ze een langgekoesterde wens wilde gaan verwezenlijken. Ze wilde een auto! En hoewel mijn vader dat maar onzin vond: "Wat denk je wat dat kost?" en "Waar hebben we een auto voor nodig?", zette mijn moeder door. Immers, autorijles was een uitstekende remedie tegen de verkeersangst.

Ik denk dat het salaris van mijn moeder de eerste twee jaren volledig is opgegaan aan rijlessen, want dat waren er nogal wat. Maar uiteindelijk was het toch zo ver. Het rijbewijs werd gehaald. Mijn vader, die ooit toen hij begin 20 was zijn rijbewijs had gehaald en daarna niet of nauwelijks meer in een auto had gereden, maar wel trouw iedere 5 jaar zijn rijbewijs had verlengd waardoor hij nog steeds gerechtigd was om een auto te besturen, was gelukkig ook zo verstandig om toch een paar lessen te nemen. Maar niet te veel, want rijlessen zijn niet goedkoop. Of misschien had hij zelf ook wel door dat het weggegooid geld was. Mijn vader kon niet autorijden.

De auto kwam er ook.

Henk en Manja van Wel, een zeer betrouwbaar stel want als ik het mij goed herinner hadden zij elkaar als collega geestelijken in de kerk leren kennen en waren daar zo verliefd geworden dat ze hun relatie met God ervoor hadden ingeruild, deden hun Volvo 343 DL weg. Een buitenkansje voor een vriendenprijsje.

Pas later bleek dat het onderhoud altijd was uitgevoerd door een, ongetwijfeld zeer aimabele en goed bedoelende, kennis van Henk die echter niet zo goed op de hoogte bleek te zijn van de modernste Volvo-techniek waardoor er zich in de loop der tijd nogal wat, tot dan toe verborgen, gebreken manifesteerden. Kreeg mijn vader toch gelijk, een auto kost heel veel geld.

Het eerste ritje met de auto zal ik nooit vergeten. Mijn vader reed.

We toerden gewoon maar een beetje lukraak rond en hadden daar een dag voor uitgetrokken.

Het was mooi weer, een vroege voorjaarsdag denk ik. Ik zat voorin naast mijn vader, de beste remedie tegen mijn aangeboren reisziekte die inmiddels met de jaren wel wat was versleten, maar die nog altijd een sluimerend bestaan leidde ergens in mijn onderbuik.

De zon stond hoog aan een strakblauwe hemel. Mijn vader reed keurig 100 km/uur op de A9 richting Schiphol.

Ik denk dat hij zo geconcentreerd was op de handelingen die hij moest verrichten (nou ja, het was een veredelde DAF met een continu variabele transmissie, dus het was eigenlijk alleen maar gas geven en sturen) en het verkeer dat hij tegelijkertijd in de gaten moest houden, dat hij niet zag dat de snelweg bij het brugdeel over zijkanaal C langzaam aan het opstijgen was.

Je zou verwachten dat de nerveus knipperende rode verkeerslichten en de dwars over de weg neergelaten slagbomen zelfs een gehypnotiseerd konijn per direct zouden kunnen terugbrengen naar het hier-en-nu, maar niet mijn vader.

Het wegdek had zich inmiddels verheven uit het polderlandschap als een cobra klaar voor de aanval. Omdat ik wist dat hij wat gespannen was, wilde ik hem niet direct attenderen op het overduidelijke. Hij zou het toch zelf wel zien?

Maar de seconden tikten weg en mijn vader maakte geen enkele aanstalten om vaart te gaan minderen. Vanuit mijn ooghoeken keek ik mijn vader aan en zag het verbeterde trekje om zijn mond en zijn ogen die glazig op de horizon waren gericht.

Eh pap,.... pap pas op! Pap remmen!!!

Het duurde een eeuwigheid totdat mijn noodkreet in zijn bewustzijn opdook, maar toen remde mijn vader ook. Uit alle macht. En met blokkerende banden, slappend en piepend kwamen wij met de schrik en de stank van verbrand rubber vrij. Dat was maar net goed gegaan.

Van de dagtrip herinner ik mij verder alleen nog het tweede incident, ergens op de dijk tussen Hoorn en Edam. Het was later op de dag en mijn vader leek de auto wat beter onder controle te hebben gekregen.

Maar de grote hoeveelheid dode muggen op de voorruit, gecombineerd met de inmiddels laagstaande zon, belemmerde zijn zicht zodanig dat hij het op een gegeven moment nodig vond om de reinigende kracht van

zijn ruitenwisservloeistof eens uit te gaan proberen. Maar waar zat dat knopje ook al weer. Ah, dit stengeltje rechts naar je toe trekken, dat was het.

En ja hoor, de vloeistof plensde vrolijk tegen het raam en de kleine wissers gingen regelmatig heen en weer en veegden laatdunkend het stromende water van het vieze glas¹.

Maar in plaats van goed zicht, lag er nu een vette waas die het zicht nog meer ontnam. En mijn vader had het er zo druk mee dat hij vergat om mee te curven met de IJsselmeerdijk.

Het was dat ik het stuur pakte en draaide, anders waren we zeker van de weg geraakt. Ik zei het al: mijn vader kon niet autorijden.

Vanaf die dag heeft mijn vader het autorijden vrijwel volledig aan mijn moeder overgelaten en zat hij, vaak met een onnozele blik om zich heen kijkend, naast haar op de passagiersstoel.

Mijn moeder daarentegen genoot van het autorijden.

Het gaf haar een gevoel van vrijheid en status waarnaar ze zo verlangde.

¹ Deze zin is geïnspireerd door, wat mij betreft, de mooiste zin uit de Nederlandse literatuur die ik ken. Een zin uit *Hommel's Hoest* van W.F. Hermans